

Тема 7. Риторична особистість педагога

План

1.
 1. Поняття «риторична особистість педагога».
 2. Професійно важливі якості риторичної особистості корекційного педагога.
 3. Зовнішня культура педагога-оратора.
 4. Рольова поведінка корекційного педагога під час встановлення контактів з різними групами клієнтів з ООП.

Процес гуманізації освіти висуває нові вимоги до особистості педагога, стилю його спілкування з усіма суб'єктами освітнього процесу: учнями, їхніми батьками, колегами й керівниками. Серед усіх проблем, пов'язаних з модернізацією системи освіти в Україні, найбільш складною виявилася перебудова позиції педагога від авторитарної, характерної для традиційної педагогіки тоталітарного суспільства, до позиції педагога-гуманіста, здатного сприймати мир дитинства як самоцінність, проявляти емпатію, повагу до вихованців, визнавати їхнє право на власну думку, самостійність суджень, право на помилку.

На сучасному етапі розвитку демократичної Української Держави активізується інтерес до фундаментальних гуманітарних наук, спрямованих на формування творчої, гармонійної особистості, яка може ефективно володіти думкою, переконуючим словом, риторичним вчинком заради істини, добра, краси. Зміни в інформаційно-комунікативному середовищі ведуть до появи нових педагогічних завдань, пов'язаних з формуванням комунікативної грамотності, яка для сучасної людини є найважливішою складовою її соціальної компетенції.

Комунікативна компетенція, яка виконує головну роль у формуванні риторичної особистості, особистості духовно-моральної, екологічно мислячої, соціально й фізично здорової, що має стабільний комунікативний потенціал. І йдеться мова не тільки про риторичну особистість учня чи вихованця, а й риторичну особистість педагога як компетентного носія мови. Освіта виступає

в процесі формування риторичної особистості учня й вчителі як одна з найважливіших галузей комунікативної практики. Розуміння педагогічного процесу як взаємодії між дорослим і дитиною, вихователем і вихованцем, учителем і учнем закономірно приводить до усвідомлення того, що ця взаємодія завжди має комунікативну основу, особливо, коли мова йде ***риторичну особистість корекційного педагога, логопеда.***

Професійне мовлення логопеда характеризується певними фонетичними та лексико-фразеологічними особливостями. Зокрема, серед найважливіших фонетичних характеристик виділяють такі ознаки:

максимальна, інколи навіть перебільшена чіткість вимови логопеда, який повинен демонструвати зразкову артикуляцію, оскільки будь-яке висловлювання в його мовленні є взірцем;

спеціальна артикуляція звуків (ізолювано чи у звукосполученні) і слів, які на даному етапі корекційного процесу відпрацьовуються;

рівний, контрольований, під час занять дещо уповільнений темп мовлення;

під час навчання дещо підвищена гучність мовлення;

певне інтонаційне оформлення висловлювання (статусна позиція лідера при спілкуванні, доброзичливе ставлення до дитини, офіційність ситуації на прийомі) (Л. С. Бейлінсон).

Лексико-фразеологічні особливості спілкування логопеда з дітьми та їх батьками полягають у наступному:

– вживання логопедом спеціальних термінів (системні порушення мовлення, імпресивне мовлення, спотворена вимова, недостатній словник, аграматизм, дислалія, афонія тощо).

– наявність специфічної лексики, яка зазвичай зустрічається у мовленні дітей певного віку (як півник голос подає? – кукуріку);

– вживання автологічної лексики (широке використання спеціально дібраних груп слів, чистомовок, прислів'їв, скоромовок, віршів, лічилок, текстів

із певним звуком, на певну лексичну тему, з певною граматичною категорією для їх відпрацювання на занятті);

– стійкі професійні звороти, які описово чи метафорично позначають ту чи іншу дію дитини із органами чи засобами мовлення ("зроби язик голочкою", "губи трубочкою", "добери слова-друзі (антоніми)" тощо).

Окремо слід сказати про **вживання вчителем-логопедом спеціальної термінології**. Використання у мовленні термінологічної лексики полягає у більш точному позначенні предметів і явищ, з якими спеціаліст має справу у своїй галузі. Логопед вживає у своєму мовленні терміни для позначення мовленнєвої патології, анатомічних особливостей, лінгвістичних характеристик і параметрів мовлення, психологічних особливостей дитини тощо (наприклад, "фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення", "передній відкритий прикус", "фонематичний аналіз", "аутичний синдром").

На сьогодні українська логопедична термінологія ще не сягнула досконалості, хоча вітчизняні науковці досліджують і обговорюють ці проблеми. Відомі окремі дослідження І. М. Іваненко, Р.І. Лалаєвої, Ю. В. Пінчук, Ю. Сурованець, В. В. Тищенко та інших. У зв'язку з відокремленням вітчизняної науки від радянської багато термінів залишаються русифікованими і ще не знайшли точних і влучних українських відповідників. Наприклад, "стертая дизартрія" (російською мовою) на українську мову перекладається, як "стерта дизартрія", "мінімальні прояви дизартрії"; "**нерезко** выгоажненное общее недоразвитие речи" – "нерезко виражений загальний недорозвиток мовлення", "мінімальні прояви загального недорозвинення мовлення", "IV рівень загального недорозвинення мовлення"; "заикание" – "заїкування", "загикування", "заїкання"; "смазанность речи" – "змазаність мови", "нечіткість мовлення"; "фонематическое восприятие" – "фонематичне сприйняття", "фонематичне сприймання"; "речеслуховой анализатор" – "мовнослуховий аналізатор", "мовленнєвослуховий аналізатор" тощо.

Разом з тим, інколи вживання спеціальної логопедичної термінології спеціалістом буває недоцільним. Це відбувається у випадках, коли адресат ще не підготовлений до розуміння терміну. До таких співрозмовників ми відносимо дітей і певною мірою їх батьків. Логопед не повинен при спілкуванні з дитиною використовувати терміни, які їй не будуть зрозумілими, краще замінювати їх на спеціальні професійні звороти (див. вище), які описують чи нагадують певну дію чи ознаку. Проте у бесіді із батьками логопед вимушений частково вживати професійну термінологію (пояснюючи логопедичний діагноз, визначаючи причини мовленнєвих вад). Це необхідно для залучення батьків до свідомої участі у спільній роботі з корекції вад мовлення дитини. Але використання термінів відбувається за певних умов: вони завжди пояснюються і коментуються, враховується освітній рівень адресата.

Окремо слід зазначити про неприпустиме вживання корекційними педагогами і батьками вкрай недоречних "термінів" на позначення осіб з порушеннями психофізичного розвитку: "аутята", "даунята", "ЗНМчики", "малята-церебраліки". Це глибоко принижує людську гідність дітей та закреслює всі гуманістичні досягнення нашого "розвиненого" суспільства. Називаючи дітей такими "позначками", ми повністю відмовляємося від сприйняття особистості дитини, від її можливостей і позитивних якостей, а бачимо перед собою лише дефект. Тому уникайте вживати таку розмовну псевдотермінологію!

Викладене вище підтверджує думку про те, що професійне мовлення корекційного педагога і логопеда, зокрема, відрізняється від мовлення пересічних громадян високими вимогами щодо фонетичної та граматичної правильності, лексичного і стилістичного багатства, інтонаційної виразності, відповідного темпу та гучності голосу. Також воно характеризується вживанням спеціальної термінології, специфічної автологічної лексики, професійних зворотів як у корекційній, так і діагностичній роботі. Великого значення набувають уміння педагога спілкуватися із дитиною та її батьками,

впроваджувати методичні прийоми з формування мовлення, використовувати власне мовлення як засіб корекції мовленнєвої патології дитини чи дорослого з вадами мовлення.